Ügyszám: 2478/P/2007-3.

[…]

részére

Tisztelt […]!

Ön […]-án beadvánnyal fordult hozzám és állásfoglalásomat kérte abban a kérdésben, hogy a munkáltató kérhet-e a munkavállalótól a hatósági erkölcsi bizonyítványon felül olyan bizonyítvány bemutatását, mely a bűnügyi nyilvántartásban szereplő adatait tartalmazza.

Állásfoglalásom a beadványában ismertetett kérdésben a következő:

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 3. § (1) bekezdése értelmében személyes adat akkor kezelhető, ha ahhoz az érintett személy hozzájárult, vagy ha azt törvény elrendelte. A 3. § (2) bekezdése értelmében különleges személyes adat csak akkor kezelhető, ha azt törvény elrendelte, vagy ha ahhoz az érintett személy írásban hozzájárult.

Az Avtv. 2. § 2. pontja értelmében különleges személyes adat többek között a bűnügyi személyes adat. A bűnügyi személyes adat e törvény alkalmazása során az az adat, mely a büntetőeljárás során vagy azt megelőzően a bűncselekménnyel vagy a büntetőeljárással összefüggésben, a büntetőeljárás lefolytatására, illetőleg a bűncselekmények felderítésére jogosult szerveknél, továbbá a büntetés-végrehajtás szervezeténél keletkezett, az érintettel kapcsolatba hozható, valamint a büntetett előéletre vonatkozik.

Az adatkezelés jogalapján túl a beadványban ismertetett ügyben – a munkaviszony sajátosságából, a munkavállaló és a munkáltató között fennálló alá-fölérendelt helyzetből fakadóan – vizsgálni kell a célhoz kötött adatkezelés elvét is. Az olyan jellegű jogviszonyoknál, ahol az egyik fél az akaratát nem képes a másikra erőltetni, az adatkezelések jogszerűségének megállapításánál többnyire elegendő az érintett hozzájárulásának meglétét vizsgálni, olyan jogviszonyoknál azonban, ahol az egyik fél a másik akaratát elhajlíthatja, a hozzájárulását formailag kikényszerítheti, szükséges az adatkezelés egyéb elemeit – mint annak jogszerűségének a kritériumait – is vizsgálni. Az Avtv. 5. §-a értelmében személyes adatot kezelni csak meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet. Az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie e célnak. Csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas, csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig. Az Avtv. 7. §-a ismerteti az adatok minőségének elvét, ennek értelmében a személyes adatok felvételének és kezelésének tisztességesnek és törvényesnek kell lennie.

A bűnügyi nyilvántartásról és a hatósági erkölcsi bizonyítványról szóló 1999. évi LXXXV. törvény (a továbbiakban: Bnytv.) 3. §-a értelmében a bűnügyi nyilvántartás az e törvényben meghatározott adatokat tartalmazó, közhitelű hatósági nyilvántartás, amelynek feladata az e törvényben meghatározott adatok gyűjtése, kezelése, azokról okirat kiadása, törvényben meghatározott jogosultaknak adatok szolgáltatása. A bűnügyi nyilvántartás a bűntettesek, a kényszerintézkedés alatt állók, a büntetőeljárás alatt állók, az ujj- és tenyérlenyomatok, a fényképek, valamint a DNS-profilok egymástól elkülönült nyilvántartásaiból áll. A nyilvántartásból csak kérelemre lehet teljesíteni adatszolgáltatást, és csak olyan személyek részére, akik számára ezt törvény lehetővé teszi. Az adatkezelésben érintett személy az Avtv. 12-13. §-a alapján igényelhet személyes adatot a nyilvántartásból.

Az Avtv. 12. §-a értelmében az érintett kérelmére az adatkezelő tájékoztatást ad az általa kezelt adatairól, az adatkezelés céljáról, jogalapjáról időtartamáról, az adatfeldolgozó nevéről, címéről (székhelyéről) és az adatkezeléssel összefüggő tevékenységéről, továbbá arról, hogy kik és milyen célból kapják vagy kapták meg az adatokat. Az adatkezelő köteles a kérelem benyújtásától számított legrövidebb idő alatt, legfeljebb azonban 30 napon belül írásban,

közérthető formában megadni a tájékoztatást. A tájékoztatás ingyenes, ha a tájékoztatást kérő a folyó évben azonos területre vonatkozó tájékoztatási kérelmet az adatkezelőhöz még nem nyújtott be. Egyéb esetekben költségtérítés állapítható meg. Az Avtv. 13. §-a értelmében az érintett tájékoztatását az adatkezelő csak akkor tagadhatja meg, ha azt törvény lehetővé teszi. Az adatkezelő köteles az érintettel a felvilágosítás megtagadásának indokát közölni.

A Bnytv. 57. §-a értelmében a hatósági erkölcsi bizonyítvány a bűntettesek nyilvántartásának adatairól a nyilvántartás kezelője által kiállított közokirat, amely a kiállítástól számított három hónapig érvényes. A hatósági erkölcsi bizonyítvány kiállítását kizárólag az érintett személy kérheti, és tartalmazza a kérelmező természetes személyazonosító adatait, büntetlensége, mentesítésben részesülése, továbbá a vádemelés elhalasztása esetén a „bűntettesek nyilvántartásában nem szerepel" közlést, illetőleg a büntetett előélete esetén az egyes büntetésekre és intézkedésekre vonatkozó adatokat.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) 100. § - 106. §-ai rendelkeznek a büntetett előélethez fűződő hátrányok alól történő mentesítésről. E rendelkezések értelmében a mentesítés folytán az elítélt mentesül azon hátrányos következmények alól, amelyeket az elítéléshez jogszabály fűz. A mentesített személy büntetlen előéletűnek tekintendő, és nem tartozik számot adni olyan elítélésekről, amelyre nézve mentesítésben részesült. Újabb bűncselekmény elkövetése esetén a mentesítés nem terjed ki azokra a hátrányos következményekre, amelyeket e törvény a korábbi elítéléshez fűz. Az elítélt mentesítésben részesülhet a törvény erejénél fogva, bírósági határozat alapján, vagy kegyelem útján.

A Btk. valamint a Bnytv. rendelkezései alapján, amennyiben az elítélt mentesült a büntetett előélethez fűződő hátrányok alól, büntetlen előéletűnek tekintendő, a hatósági erkölcsi bizonyítványt pedig ennek megfelelően állítják ki számára. A bűnügyi nyilvántartásban azonban a Bnytv. rendelkezéseinek megfelelően ennél tovább, a törvény által meghatározott időpontig kezelik az adatokat. Így például a gondatlan bűncselekmény miatt szabadságvesztésre ítéltek esetében a mentesítés beálltától számított öt évig.

A büntetett előélethez fűződő joghátrány tartalma az, hogy az érintett személy erkölcsi tisztaságát ennek következtében nem tudja igazolni, amennyiben azonban mentesül e joghátrány alól, már igen. A mentesülésnek, mint jogintézménynek tehát az a célja, hogy az elítélt személyeket a társadalomba visszaintegrálja, és egy újabb esélyt adjon számukra a negatív megkülönböztetés nélküli élethez.

A fentiek alapján a hatósági erkölcsi bizonyítvány, mint jogintézmény célja többek között az, hogy a munkavállaló a munkáltató előtt erkölcsi alkalmasságát az adott munkakörrel kapcsolatosan igazolja. Erre az érintettet a munkaviszony létesítése előtt, a felvételi eljárás során, illetőleg a munkaviszony fennállása alatt is felszólíthatja a munkáltató, amennyiben az erkölcsi alkalmasság az adott munkakör betöltésénél valóban elengedhetetlen. Ilyen jellegű munkaköröket az egyes jogszabályok is felsorolnak – többek között a köztisztviselői jogviszony betöltése esetében –, de nem lehet kizárni azon jogviszonyoknál sem, melyekről jogszabály tételesen nem szól, így például elsősorban a pénzügyi tevékenységekkel szorosan kapcsolatos munkakörök esetében.[1]

A Bnytv. rendelkezései értelmében a hatósági erkölcsi bizonyítvány közokirat, melynek tartalmát mindenki – a munkáltató is – köteles a kiállításától számított három hónapig valósnak elfogadni. A munkavállalók egyes munkaviszonyokra való erkölcsi alkalmasságát tehát ezen okirat megkérésével lehet igazolni.

Jóllehet, a Bnytv. lehetővé teszi azt, hogy az érintett személy a bűnügyi nyilvántartásban szereplő személyes adatairól tájékoztatást kérjen, ennek célja azonban a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 59. §-ában rögzített személyes adatok védelméhez való jognak a biztosítása, vagyis az, hogy az érintett átláthassa, személyes adatainak kezelését és nem az, hogy az érintett személyt – a büntetett előélethez fűződő hátrányok alóli mentesüléstől függetlenül – ilyen formán beszerzett adatokkal a munkáltató átvilágítsa.

Szükséges továbbá felhívnom a figyelmet arra, hogy arra a kérdésre, miszerint a feddhetetlenség pontosan mit takar, munkáltatónként – tekintettel arra, hogy nem egy jog által szabályozott jogintézményről van szó – eltérő választ kapunk, és az végső soron az aktuális vezető szubjektív értékítéletétől függ. Ennek következtében a munkáltató lényegében bármilyen erkölcsi vagy egyéb követelményeknek alávethetné a munkavállalókat, mely szándékot korlátozza az érintett személyiségi jogának a védelme. A Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény (a továbbiakban: Mt.) 77. §-a értelmében a munkavállalótól csak olyan nyilatkozat megtétele vagy adatlap kitöltése kérhető, illetve vele szemben csak olyan alkalmassági vizsgálat alkalmazható, amely személyiségi jogait nem sérti, és a munkaviszony létesítése szempontjából lényeges tájékoztatást nyújthat. A 3. § (1) bekezdés értelmében a jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a munkáltató és a munkavállaló a jóhiszeműség és a tisztesség követelményeinek megfelelően, kölcsönösen együttműködve kötelesek eljárni.

Az idézett jogszabályi rendelkezések alapján megállapítható, hogy az Ön beadványában ismertetett azon munkáltatói szándék, miszerint a munkavállalók erkölcsi alkalmasságát – jogszabályi felhatalmazás hiányában – a bűnügyi nyilvántartásból, az érintett kérelmére, számára kiállított nyilatkozattal kívánja megállapítani, súlyosan sérti az érintett személyes adatok védelméhez való jogát, az érintettet jogellenesen diszkriminálhatja és ellentétes a hátrányos jogkövetkezmények alóli mentesüléshez fűződő közérdekkel. A jogellenességet az alábbiak támasztják alá:

1. A bűnügyi-nyilvántartásban szereplő adatokról, vagyis arról, hogy az érintett büntetett előéletűnek minősül-e harmadik személy számára a hatósági erkölcsi igazolvány útján ad igazolást. Az a szándék, mely az érintett adataihoz való hozzáférést használja fel ahhoz, hogy a hatósági erkölcsi bizonyítvány közhiteles adatain túl a bűnügyi nyilvántartás adatait is megismerje, ellentétes a büntetett előélethez fűződő joghátrányok alóli mentesülés jogintézményével, illetőleg az a mögött álló közérdekkel.

2. Szükséges megemlítenem továbbá azt, hogy a személyes adatok gyűjtését csak egy másik alkotmányos jog, vagy egyéb alkotmányos érték érvényesítése indokolhatja. Az adatkezelés révén elérni kívánt célnak mindig konkrét jogérvényesülésre kell irányulnia. Általános, távoli cél elérése, így például olyan személyek kiszűrése egy felvételi eljárás során, akik bár mentesültek annak jogkövetkezményei aló, de életükben valamilyen bűnt követtek el, készletezésre történő adatgyűjtésnek minősül, mely ellentétes az Avtv. korábban már ismertetett célhoz kötött adatkezelés, illetőleg adatok minőségének elvével.

3. A bűnügyi nyilvántartásban szélesebb körű adatokat kezelnek az érintett személyről, mint a hatósági erkölcsi nyilvántartás alapját képező bűntettesek nyilvántartása. Az érintett tájékoztatást kérhet a kényszerintézkedés alatt állók, a büntetőeljárás alatt állók, az ujj- és tenyérlenyomatok, a fényképek, valamint a DNS-profilok nyilvántartásaiban szereplő adatairól, a munkáltató a feddhetetlenségi bizonyítvány keretében ilyen jellegű adatokhoz is hozzáférhet, melyek kezeléséhez azonban alkotmányosan elfogadható cél nem köthető.

4. A fentieken túl szükséges felhívnom a figyelmet arra, hogy a feddhetetlenségi bizonyítványok megkérése, valamint az azok alapján történő munkáltatói döntések ellentétesek lehetnek az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXXV. törvény rendelkezéseivel is. E kérdés érdemi megítéléséhez azonban hatáskörrel nem rendelkezem.

Budapest, 2007. december 17.

Üdvözlettel:

Dr. Péterfalvi Attila

[1] A közszférában betölthető egyes munkaköröknél, mint például a bíráknál vagy az ügyészeknél a jogviszonyra irányadó jogszabályok magas erkölcsi alkalmasságot követel meg, ezt azonban a közfeladat betöltése teszi indokolttá, mely ellenőrzési eljárást az irányadó jogszabályok részletesen szabályoznak.